การวิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับพระภูมิเจ้าที่ของชาวไทยพุทธตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

THE ANALYSIS OF BELIEFS ON HOUSE SPIRST (PHRAPHUMI) OF THAI BUDDHISTS IN KHUAN LANG SUB DISTRICT, HATYAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

[1]ทนุธรรม เพชรพงษ์, [2]กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์, [3]กันยาวีร์ สัทธาพงษ์, [4]สวัสดิ์ อโณทัย และ [5]พระชนินสิทธ์ ภูเมศโปสยานนท์

[1]Thanutham Phetphong [2]Kittipong Suwannawong,

[3]Kanyawee Sathapong, [4]Sawat Anothai [5]Phra Chaninsit Phumetposayanon

[1]มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ประเทศไทย

[1]Saint John's University, Thailand

[1]kittipong_c1@hotmail.com

Received: August 24, 2024; **Revised**: November 2, 2024; **Accepted**: December 30,2024

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับพระภูมิเจ้าที่ของชาวไทยพุทธ ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 2) ศึกษาความเชื่อของชาวไทยพุทธที่มีต่อคำสอนทางพระพุทธศาสนา 3) วิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับพระภูมิเจ้าที่ของชาวไทยพุทธ ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นศึกษาค้นคว้าเอกสารจากพระไตรปิฎก ตำราวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า ชาว

---

[1] นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาปรัชญาและพระพุทธศาสนา วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

2 อาจารย์ ดร. คณะปรัญญาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

4 อาจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

5 อาจารย์ ดร. คณะพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ไทยพุทธ ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีความเชื่อว่า พระภูมิเจ้าที่ คือ เทพารักษ์ประจำสถานที่ต่าง ๆ และเชื่อว่า พระภูมิเจ้าที่ สามารถดลบันดาลให้เกิดความเจริญก้าวหน้า ความสงบสุขแก่ผู้อยู่อาศัย ในทางพระพุทธศาสนา พระภูมิเจ้าที่จัดอยู่ในจำพวกเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกาในสวรรค์ ซึ่งเป็นสุคติภูมิ ในระดับกามภูมิ เช่นเดียวกับโลกมนุษย์ พระพุทธศาสนาจึงมีคำสอนเรื่องเทวตานุสสติ อันเป็นการระลึกถึงเทวดา คือ การน้อมจิตระลึกถึงเทวดา และพิจารณาเห็นคุณธรรมอันทำบุคคลให้เป็นเทวดา มนุษย์ควรปฏิบัติตามแบบอย่างที่เทวดา หรือพระภูมิเจ้าที่ด้วยการทำจิตใจของตน ให้สะอาด สว่าง และสงบ ด้วยทาน ศีล สมาธิ และปัญญา ความเชื่อเกี่ยวกับพระภูมิเจ้าที่ ของชาวไทยพุทธ ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในสังคมปัจจุบัน ยังมีอิทธิพลความเชื่อเดิมของบรรพบุรุษนับแต่ครั้งโบราณ ทั้งนี้ หากคณะสงฆ์ นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เช่น กฎแห่งกรรม และการเวียนว่าย ตายเกิด มาสอนให้ชาวไทยพุทธได้รู้ และเข้าใจ ในวิธีการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องแล้ว จะเป็นการช่วยให้ชาวไทยพุทธเกิดความรู้ สามารถที่จะดำเนินชีวิต อย่างมีความสงบสุขด้วยปัญญา มากกว่าศรัทธา

คำสำคัญ: การวิเคราะห์ความเชื่อ, พระภูมิเจ้าที่

Abstract

The objectives This thesis are to 1) study the beliefs on gods (Phraphumi) of Thai Buddhists in Khuan Lang sub district, Hatyai district, Songkhla province 2) study the beliefs of Thai Buddhists toward the teachings of Buddhism and 3) analyze the beliefs on gods of Thai Buddhist in Khuan Lang, Hatyai, Songkhla. This research is a qualitative research, highlighting the study of documents, exploring the elemental information from the Tripitaka, exploring the information from the academic texts, relevant research papers and from the interview. The research found that Thai Buddhists in Khuan Lang subdistrict, Hat Yai district, Songkhla province believe that Phraphumi is the goddess of various places and it is believed that Phraphumi can inspire progress peace for the residents. In the Buddhist teachings,Phraphumi is classified as beings of the four-tiered Maharajika in heaven, which is the realm. At the sensual level, just like in the human world, Buddhism has teachings on Devatanussati, which is the remembrance of the angels, that is, the mind is brought to mind in remembrance of the angels and consider the virtues that make a person asgod. Human beings should follow the example of the angels or Phraphumi by making one's mind clean, bright, and calm with charity, precepts,

concentration, and wisdom. The beliefs on Phraphumi Analysis of Thai Buddhists in Khuan Lang subdistrict, Hat Yai district, Songkhla province in today's society still have influence on the original beliefs of their ancestors since ancient times. However, if the Sangha uses the principles and teachings of Buddhism such as the law of karma and rebirth and death toThai Buddhists to know and understand how to live their lives correctly. It will help Thai Buddhists gain knowledge and Able to live a peaceful life with wisdom more than faith

Keywords: The Analysis of Beliefs, House Spirst (Phraphumi)

บทนำ

หลักความเชื่อที่อยู่บนพื้นฐานของปัญญาย่อมเป็นความเชื่อที่ถูกต้อง ความเชื่อที่ถูกต้องย่อมนำผู้ที่มีความเชื่อให้ทำแต่สิ่งที่ถูกต้อง ส่วนความเชื่อในสิ่งที่ผิดย่อมนำผู้ที่เชื่อให้ปฏิบัติในทางที่ผิด ความเชื่อ โดยทั่วไปแล้ว จะมีอยู่ตามกลุ่มชนต่าง ๆ ทั่วโลก ทั้งในยุคก่อนพระพุทธศาสนาซึ่งเรียกว่า ยุคมืด เช่น ลัทธิที่ถือเอาแผ่นดิน ภูเขา ต้นไม้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ ไฟ และธาตุทั้ง 4 เป็นสรณะ ความเชื่อเช่นนี้เป็นความเชื่อที่มืด หมายถึง คนที่มีความเชื่อในสิ่งที่ผิด ๆ เพราะเป็นยุคสมัยที่มนุษยชาติยังมีความรู้น้อยอยู่จึงเป็นความเชื่อที่มีลักษณะไม่ได้ใช้ปัญญาพิจารณานั่นเอง จะเห็นได้ว่า คนที่มีแต่ความเชื่ออย่างเดียวนั้น มักจะเป็นคนที่มีความขลาดกลัว กลัวสิ่งต่าง ๆ ที่มองไม่เห็นตัว หรือพิสูจน์ยังไม่ได้ เพราะโดยธรรมชาติของคนที่เกิดมามักจะมีความคิดหวาดกลัวหรือหวาดระแวงต่อทุกสิ่งทุกอย่างรอบ ๆ ตัว ทั้งที่ตามองเห็นและมองไม่เห็น ความกลัวทำให้คนคิดแสวงหาที่พึ่ง เพื่อหวังจะให้สิ่งเหล่านั้นช่วยคุ้มครองตนเองยามตื่นและยามนอน ตนเองจะได้อยู่รอดปลอดภัย ยามเป็นเด็กก็จะหวังพึ่งผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ก็หวังพึ่งพาผู้ใหญ่ด้วยกันและก็หวังพึ่งเลยไปถึงสิ่งที่ไม่มีตัวตน ผู้คนต่างพากันเคารพนับถือจนกลายเป็นความเชื่อ ให้ความเคารพบูชาเชื่อถือตาม ๆ กันมา และเรียกสิ่งนั้นว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระอินทร์ พระพรหม เทวดา เป็นต้น

ในศาสนาพราหมณ์มีความเชื่อสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน คนที่นับถือพระพุทธศาสนาก็ให้ความเคารพนับถือ เช่น จะเห็นในพิธีการต่าง ๆ ทั้งผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา และผู้ที่ศรัทธาในศาสนาพราหมณ์ ในโอกาสที่ทำพิธีทางศาสนาจะมีกิจกรรมทั้งพุทธและพราหมณ์ไปพร้อม ๆ กันจนกลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่แยกกันไม่ออก (บุญค้ำ ไชยพรหมวงศา, 2537: 109) สังเกตได้โดยไม่ยากตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ยาวนานนับเป็นพัน ๆ ปีมาแล้ว พระภูมิเจ้าที่ ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่คนให้ความเคารพนับถือว่า เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจให้ความคุ้มครองแก่ผู้นับถืออย่างหนึ่งที่

สืบทอดความเชื่อมาจากศาสนาพราหมณ์ เพราะเชื่อว่า พระภูมิเจ้าที่ คือ เทวดาหรือเทพารักษ์ประจำพื้นที่บนโลกที่คนเราปลูกบ้านสร้างเรือนอันเป็นเคหะสถานที่อยู่อาศัย หรือใช้เป็นที่ประกอบการทำมาหาเลี้ยงชีพขณะที่ยังมีชีวิตอยู่

การตั้งศาลพระภูมิ ซึ่งเป็นที่สิงสถิตของพระภูมิเจ้าที่ เป็นประเพณีของศาสนาพราหมณ์ฮินดู ที่นับถือบูชาพระเจ้า จะต้องตั้งศาลพระเจ้าไว้เป็นที่สำหรับเคารพ บูชา ดังนั้น พระเจ้าองค์ใดที่มีฤทธิ์เดช เช่น พระอิศวร หรือพระศิวะ มักจะได้รับความเคารพ บูชา จากมนุษย์ เพราะพระอิศวรหรือพระศิวะมีหน้าที่ทำลายล้างโลก เป็นต้น การตั้งศาลพระภูมิมักจะได้แนวคิดมาจากปรัชญาคตินี้หลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์จึงสอดคล้องกันแยกออกจากกันได้ยาก

บ้านเรือนของคนไทยพุทธใน ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่จึงถือธรรมเนียมว่า บ้านจะต้องมีศาลพระภูมิ เพราะถือว่า พระภูมิเป็นเจ้าที่เจ้าทาง ดังนั้น เมื่อปลูกเรือนเสร็จ จึงมักจะมีพิธียกศาลพระภูมิ เพราะคนไทยเชื่อต่อไปว่า พระภูมิเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นเทวดาผู้คุ้มครองป้องกันรักษาผู้คนที่อาศัยอยู่ในบ้าน ในเรือนให้มีความเป็นอยู่ร่มเย็นเป็นสุขได้ และมีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าในชีวิตการงานมีความคลาดแคล้ว ปลอดภัยจากภยันตรายทั้งปวงได้ (บุญมี แท่นแก้ว, 2547: 88-89) ฉะนั้น มนุษย์จึงยังให้ความเคารพบูชาด้วยการเซ่นสรวง บูชาจากเจ้าของบ้านเป็นการตอบแทน จึงจะได้รับความคุ้มครองด้วยดี ถ้าหากเจ้าของบ้านทำในสิ่งตรงกันข้าม พระภูมิอาจจะให้โทษได้ ทำให้เกิดทุกข์ภัยไข้เจ็บต่าง ๆ นานา สืบเนื่องจากเจ้าของที่ และเจ้าของบ้านสมัยโบราณ คิดและประสงค์จะให้วิญญาณของเจ้าที่เจ้าทางตั้งแต่ชั้นบรรพบุรุษ และชั้นรุ่นต่อ ๆ มา ที่ตัวได้ตายไปแล้วแต่วิญญาณยังไม่ได้ไปเกิดหรือปฏิสนธิในภพนั้น ซึ่งอาจยังรวมกันวนเวียนอยู่ในอาณาเขตบริเวณที่ดินที่ตนมาปลูกบ้านอยู่ ได้มีสถานที่พักสถิต และเพื่อให้เทพบางองค์ บางระดับที่เป็นบริวารของท้าวโลกบาลทั้ง 4 คือ ท้าวธตรฐ ท้าววิรุฬหก ท้าววิรูปักษ์ ท้าวกุเวรหรือท้าวเวสสุวัณ ซึ่งสัญจรในรูปกายทิพย์มาดูแบบความเป็นอยู่ของมวลมนุษย์แทนท้าวโลกบาลทั้ง 4 ได้มีที่พักเมื่อผ่านมา ณ บริเวณที่ที่ตนปลูกบ้านอยู่ จึงได้คิดจัดตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ คือ บริเวณหรือสถานที่ที่เทพารักษ์ประจำบ้านสถิตขึ้นซึ่งมีอิทธิ และศักดิ์สิทธิ์มากกว่าศาลเจ้าประจำเรือนอีกชั้นหนึ่งเพื่อไว้บูชาเซ่นสรวงให้ช่วยปกปักรักษาคุ้มครองบำรุงส่งเสริมให้บ้าน ให้ชีวิตของเจ้าบ้านตลอดถึงลูกหลานที่เข้ามาอยู่อาศัย ปราศจากภัยอันตรายอยู่เย็นเป็นสุขเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นไป (พฤฒาจารย์วิพุธโยคะ และพราหมณ์เฒ่ามเหศักดิ์, 2547 : 33)

จากแนวคิดข้างต้นนั้น จึงสรุป เป็นที่มาของปัญหาที่ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจใคร่ที่จะศึกษาให้ลึกซึ้งถึง ในเชิงศาสนาที่ว่า ในความเป็นอัตลักษณ์ ของการเคารพนับถือศาสนา ในลักษณะเอกภาพของความเป็นพหุภาพ พุทธกระบวนทรรศน์ควรมีความความเชื่อ และแนวปฏิบัติอย่างไร

กับศาลพระภูมิเจ้าที่จึงทำให้มีความ กลมกลืนกัน พุทธกระบวนทรรศน์อันเป็นความเชื่อพื้นฐานของชาวพุทธที่ปรากฏในคัมภีร์ หรือการตีความทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับการเคารพบูชาศาลพระภูมิเจ้าที่ 2 ประเด็นคือ พระภูมิเจ้าที่ในมุมมองของพระพุทธศาสนาคืออะไร และชาวไทยพุทธควรปฏิบัติต่อการเคารพนับถือ ศาลพระภูมิเจ้าที่ นั้นอย่างไร และความหมายว่า พระภูมิเจ้าที่ คือ ใคร มีลักษณะเป็นอย่างไร มีกี่ประเภท มีความสำคัญ มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวไทยพุทธในตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และสังคมปัจจุบัน อย่างไร ชาวไทยพุทธในปัจจุบันควรปฏิบัติตนอย่างไรต่อพระภูมิเจ้าที่ให้ถูกต้องตรงกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งทั้งหมดนี้อยู่ในกรอบของงานวิจัยนี้ จึงทำให้งานวิจัยนี้แตกต่างจากงานอื่น ๆ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับพระภูมิเจ้าที่ของชาวไทยพุทธ ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาความเชื่อของชาวไทยพุทธที่มีต่อคำสอนทางพระพุทธศาสนา
3. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับพระภูมิเจ้าที่ของชาวไทยพุทธ ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ผู้วิจัย ได้ศึกษาค้นคว้า กำหนดขอบเขต การวิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับพระภูมิเจ้าที่ของชาวไทยพุทธใน ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

1. ขอบเขตเนื้อหา ศึกษาเอกสารปฐมภูมิ คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539
2. อรรถกถา หนังสือ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. สัมภาษณ์ชาวไทยพุทธใน ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่มีความเชื่อต่อเรื่องพระภูมิเจ้าที่ ด้านข้อคำถามเกี่ยวกับความเชื่อ จำนวน 14 รูป/คน

การวิเคราะห์ข้อมูล เรียบเรียงข้อมูลโดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกันทั้งในส่วนข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่าง ๆ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ คือ ด้านข้อคำถามเกี่ยวกับความเชื่อ ผู้วิจัย ได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์

จากกลุ่มผู้นำศาสนา 4 ท่าน ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน 2 ท่าน และกลุ่มประชาชน 9 ท่าน รวมจำนวน 15 รูป/คน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับพระภูมิเจ้าที่ของชาวไทยพุทธใน ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ความเชื่อเกี่ยวกับพระภูมิเจ้าที่ของชาวไทยพุทธ ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ด้านทัศนะพระพุทธศาสนาถือว่า พระภูมิเจ้าที่เป็นเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา ซึ่งเป็นเทวดาประเภทที่ 1 ในบรรดาเทวดา 6 จำพวกที่อยู่ใกล้ชิดกับมนุษย์มากที่สุด พระภูมิเจ้าที่จัดเป็นเทวดาจำพวกโอปปาติกะ ผู้เกิดขึ้นด้วยบุญกุศลของตนที่ได้กระทำไว้ในชาติที่แล้ว ๆ มาเอง โดยไม่ต้องอาศัยบิดามารดาเป็นผู้ให้กำเนิดเหมือนกับมนุษย์ มีสวรรค์วิมานเป็นที่อยู่ มีอาหารเครื่องประดับ และอายุอันเป็นทิพย์ตามระดับชั้นของสวรรค์ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในพระพุทธศาสนา จะมีคำสอนเรื่องเหล่านี้ไว้ก็ตาม แต่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญ หรือยกย่องต่อเทวดามนุษย์ ผู้มีการกระทำที่บริสุทธิ์ สะอาดกายา วาจา และใจซึ่งเรียกว่า วิสุทธิเทวดามากกว่า

2. ความเชื่อของชาวไทยพุทธที่มีต่อคำสอนทางพระพุทธศาสนา พบว่า ด้านพระภูมิเจ้าที่ คือ เทวดา หรือเทพารักษ์ที่อยู่ประจำตามศาลพระภูมิเจ้าที่ ที่มนุษย์สร้างไว้ภายในบริเวณบ้านเรือน เพราะมนุษย์มีความเชื่อว่า พระภูมิเจ้าที่สามารถให้การคุ้มครอง ปกป้อง รักษาให้ผู้ที่อยู่อาศัยภายในบริเวณบ้านเรือนนั้น ๆ มีแต่ความสุข ความเจริญ แคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง พระภูมิเจ้าที่มีอยู่มากมายหลายประเภทด้วยกัน เช่น พระภูมิเจ้าที่ประจำนา สวน ป่าเขา เคหสถานบ้านช่อง ร้านค้า อาคารต่าง ๆ ของมนุษย์ เป็นต้น โดยที่ชาวไทยพุทธในตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา นิยมสร้างขึ้นเป็นบ้าน หรือปราสาทตั้งอยู่บนเสาต้นเดียว เรียกว่า ศาลพระภูมิเจ้าที่ ในการสร้าง หรือตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ ก็มีขั้นตอนต่าง ๆ เช่น การเลือกทำเลที่ตั้งศาล การกำหนดฤกษ์ยาม ในการตั้งศาล และการประกอบพิธีตั้งศาล เป็นต้น เมื่อทำการตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่เสร็จแล้ว ผู้ที่อยู่อาศัย หรือผู้ที่มีความเคารพศรัทธา จำต้องบูชาพระภูมิเจ้าที่ด้วยเครื่องบูชาต่าง ๆ มีดอกไม้ ธูปเทียน อาหารคาวหวาน และสิ่งของต่าง ๆ เป็นต้น อย่างสม่ำเสมอมิให้ขาดตกบกพร่อง

3. วิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับพระภูมิเจ้าที่ของชาวไทยพุทธ ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ด้านพระภูมิเจ้าที่หรือเทวดา โดยอุบัติตามความรู้สึกของชาวไทยพุทธ โดยทั่วไปก็มิได้มีอะไรพิเศษมากไปกว่า มนุษย์ผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ซึ่งเรียกว่า วิสุทธิ

เทวดา หากว่ากันตามความเป็นจริงแล้ว มนุษย์ผู้ยังมีชีวิตอยู่ในโลกย่อมมีโอกาสที่จะปฏิบัติให้เท่าเทียม หรือยิ่งกว่าด้วยซ้ำไป โดยสามารถปฏิบัติในทาน ศีล และภาวนาได้ยิ่งกว่าเทวดาเหล่านั้นเสียอีก เพราะตามหลักพระพุทธศาสนา พระภูมิเจ้าที่ ก็คือ เทวดา เทวดา ก็คือ บุคคลผู้เคยได้กระทำความดีไว้ เพื่อให้มนุษย์ระลึกนึกถึง ถือเอาเป็นแบบอย่างในการกระทำความดีนั้น มิใช่เคารพนับถือในฐานะผู้วิเศษที่สามารถเสกสรรปันแต่งอะไร ๆ ให้แก่มนุษย์ได้ตามใจชอบ

สรุปก็คือ ความเชื่อที่เกิดจากปัญญา เชื่อในเรื่องการกระทำความดี เชื่อว่า ความสุข และความทุกข์ มวลมนุษย์มีความสามารถที่จะเสกสรรปั้นแต่ง และแก้ไขได้ด้วยตนเอง และหากความเชื่อใด ๆ ของชาวไทยพุทธนอกเหนือไปจากความเชื่อในเรื่องกรรม ผลของกรรม ทุกคนมีกรรม และเชื่อในพระปัญญาของพระพุทธเจ้า ทั้ง 4 ประเภทนี้ ความเชื่อเหล่านั้นถือว่า ผิด ไม่ถูกต้อง จำต้องละทิ้งเสีย ฉะนั้น กล่าวได้ว่า การดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน ของชาวไทยพุทธในตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ต้องประกอบด้วยศรัทธาความเชื่อ และปัญญา กล่าวคือ ใช้ศรัทธาเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการกระทำต่าง ๆ และใช้ปัญญา ในการประพฤติปฏิบัติ ของตนตามแนวพระพุทธศาสนา ถือว่า เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่จะนำไปสู่ปัญญา ความรู้แจ้งเห็นจริง เมื่อเกิดปัญญาแล้ว ศรัทธาก็ไม่มีอิทธิพลใด ๆ ต่อการดำเนินชีวิตอีกเลย แต่ปัญญาจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความเพียรพยายามที่มั่นคง อันถูกต้อง ตามหลักศรัทธาความเชื่อในพระพุทธศาสนาเท่านั้น

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับพระภูมิเจ้าที่ของชาวไทยพุทธใน ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การบูชาพระภูมิเจ้าที่ ก็เพื่อยึดเป็นที่พึงทางใจ ในคราวประสบความทุกข์ยากลำบาก และเพื่อขอความช่วยเหลือจากพระภูมิเจ้าที่ ในการปัดเป่าความทุกข์นั้นให้สิ้นไป พร้อมทั้งเสกสรรความสุขความเจริญให้เข้ามาแทนที่ แต่ความเชื่อ และความหวังจากที่พึ่งเช่นนี้ ขัดกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาอยู่มาก ในปัจจุบันส่วนมากมีความเชื่อมั่นอย่างแนบสนิท ในอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายว่า สามารถช่วยเหลือได้ และเชื่อมั่นอีกว่า ทุกข์ สุข ล้วนเกิดจากกรรม ที่ไม่ดีของตน อยากหยุดกรรมที่ไม่ดีด้วยอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ มากกว่า ที่จะลงมือปฏิบัติเอาเอง ซึ่งความเชื่อดังกล่าวนี้ มีมูลฐานมาจากความกลัวทุกข์ ความปรารถนาแต่สิ่งที่ดี ส่วนความไม่ดีต่าง ๆ นั้นไม่อยากพบเจอ อันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของชาวไทยพุทธในตำบลควนลัง ในอดีตตราบเท่าปัจจุบันที่สามารถเห็นได้อยู่ทั่วไป ทั้งนี้เพราะว่า ชาวไทยพุทธในตำบลควนลัง ยังมีความรู้ ความเข้าใจไม่ถูกต้องเท่าที่ควรว่า ตนนับถืออะไรเป็นที่พึ่งกันแน่ พระธรรมคำสอนที่สามารถสร้างที่พึ่ง

ให้แก่ตนเองได้นั้น มีอะไรบ้าง เมื่อไม่มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ความเชื่อก็ย่อมผิดพลาดเสมอ จึงเป็นเหตุให้เกิดการกระทำบางอย่าง ซึ่งขัดต่อหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา อย่างสิ้นเชิง ด้วยเหตุนี้เองแล จึงเป็นเหตุทำให้ผู้คนในสังคมไทย เกิดความสับสนทางความเชื่อ กล่าวได้ว่า หากมีความเชื่อที่ผิดแล้ว การกระทำก็ย่อมผิดตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะเมื่อสับสนทางความเชื่อ ซึ่งถือเป็นหลักเริ่มต้น ที่จะพาชีวิตเข้าสู่ความสุขในชีวิต ก็ยากที่จะเกิดปัญญาที่ถูกต้องตามแนวพระพุทธศาสนาได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอาทิตย์ อินฺทภตฺติโก (อินทรภักดี) เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับพระภูมิเจ้าที่ของชาวไทยพุทธในตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธศาสนามีคำสอนเรื่องเทวตานุสสติ อันเป็นการระลึกถึงเทวดา คือ การน้อมจิตระลึกถึงเทวดาทั้งหลายที่ตนเคยรู้และพิจารณาเห็นคุณธรรมอันทำบุคคลให้เป็นเทวดานั้นๆ ตามที่อยู่ในตน มนุษย์ควรพยายามปฏิบัติตามแบบอย่างที่เทวดาหรือพระภูมิเจ้าที่ในฐานะที่เป็นผู้ประสบความสำเร็จในชีวิตมาก่อนด้วยการพยายามทำจิตใจของตนให้สะอาด สงบ และสว่างด้วยทาน ศีล สมาธิและปัญญา แต่การได้เกิดเป็นเทวดาก็ยังไม่พ้นทุกข์ทีเดียว ถึงแม้ว่าจะเป็นความสุขอันเป็นทิพย์ก็ไม่ยั่งยืน ต่อเมื่อได้บรรลุพระนิพพานจึงพ้นทุกข์โดยสมบูรณ์และยั่งยืนได้ พระพุทธเจ้าตรัสเตือนพุทธบริษัททั้งหลายให้พึ่งตนเองและไม่ให้แสวงหาที่พึ่งอื่นภายนอกเพราะมนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในตัวเอง มีพลังที่จะปลดเปลื้องตนเองจากความทุกข์ทั้งมวลโดยอาศัยความเพียรและสติปัญญาอันเป็นส่วนเฉพาะตนได้ (พระอาทิตย์ อินฺทภตฺติโก (อินทรภักดี), 2561)

2. การเคารพบูชา หรือความเชื่อต่อพระภูมิเจ้าที่ ชาวไทยพุทธในตำบลควนลัง จำต้องยึดหลักข้อเทวตานุสติ ซึ่ง พระพุทธศาสนาสอนเรื่องนี้ไว้ เพื่อให้มวลมนุษย์ มีความเชื่อมั่นในการกระทำกรรมดี และเพื่อให้พิจารณาเห็นคุณธรรม และการประพฤติปฏิบัติตนที่สามารถทำตนให้เป็นเทวดา ได้เช่นเดียวกับเทวดาที่ตนเคารพนั้น อย่างไรก็ตาม เทวดา หรือพระภูมิเจ้าที่ หากไม่ได้บรรลุธรรมอะไร ๆ ก็ถือว่า ยังมีกิเลส มีการเกิด และตายเช่นเดียวกัน เทวดา และมนุษย์จึงเท่ากันเสมอกัน โดยสภาพธรรม เสมอกันโดยความเป็นไปของกฎสามัญลักษณะ ได้แก่ มีความไม่เที่ยงแท้ ยังแปรปรวนเปลี่ยนแปลง และไม่มีตัวตน ที่จะสามารถให้ยึดมั่น ถือมั่นได้อย่างแท้จริง ฉะนั้น ในข้อเทวตานุสติ เป็นการเน้นย้ำ เป็นการเตือนสติของมนุษย์ว่า ต้องรู้จักพิจารณาให้เห็นด้วยปัญญามากกว่า ศรัทธาความเชื่อ ที่มีอยู่ว่า ท่านได้ทำคุณงามความดีอะไรไว้จึงได้เป็นเทวดา ตนจะต้องทำอะไร อย่างไรบ้างจึงจะมีความสุขที่แท้จริง ตามหลักคำสอนเกี่ยวกับเทวดา หรือพระภูมิเจ้าที่ ในทรรศนะของพระพุทธศาสนาที่ต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาปรีชา จนฺทธมฺโม (อุดมกัน) เรื่อง ศึกษาความเชื่อการบวงสรวงเทวดาของชุมชนโคกหัวภู ตำบลเหล่าต่างคำ อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาชุมชนพิธีกรรมการบวงสรวงเทวดาเป็นเครื่องมือที่คนในชุมชน มีการสร้างสัมพันธภาพที่ถูกต้อง

สร้างสรรค์และสอดคล้องกัน ระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ คนกับสิ่งแวดล้อม คนกับคน และคนสร้างทัศนคติต่อตนเอง พร้อมกันกับความผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับชุมชนซึ่งเป็นการสร้างพลังชุมชน ในการพัฒนาให้เกิดดุลยภาพโดยใช้ปัญญาเป็นตัวเชื่อมต่อไปในปัจจุบัน เป็นการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในพิธี อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยได้สะท้อนให้เห็นถึงการเคารพบูชาศาลพระภูมิเจ้าที่ในฐานะเป็นปรโตโฆสะ ปัจจัยภายนอกหรือสะพานที่จะไปสู่เป้าหมายที่แท้จริงของพระพุทธศาสนาคือการหลุดพ้นจากความทุกข์ (พระมหาปรีชา จนฺทธมฺโม (อุดมกัน), 2558)

3. อิทธิพลความเชื่อ เรื่องพระภูมิเจ้าที่ของชาวไทยพุทธในตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จากอดีตสู่ปัจจุบันนับได้ว่า มีอิทธิพล มีบทบาท ต่อการดำรงชีวิตของชาวไทยพุทธในตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เช่นเดิมไม่เปลี่ยนแปลง และดูเหมือนว่า จะมากกว่าครั้งอดีตเสียด้วยซ้ำ โดยการผสมผสาน ประเพณีดั้งเดิมอันเป็นของลัทธิศาสนาอื่น ด้วย พิธีกรรมบางอย่างในปัจจุบัน เช่น การเจิมประตูบ้านเรือน รถยนต์ แม้กระทั่งเครื่องบิน และการถือฤกษ์ยามในการกระทำกิจการต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งชาวไทยพุทธ ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ว่า อะไร คืออะไร ทำไมต้องเจิม แต่ชาวไทยพุทธในตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ก็เชื่อว่าพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ สามารถป้องกันอันตรายได้ ช่วยให้เกิดความสุข ความร่ำรวย ซึ่งทั้งหมดก็คือแนวความเชื่อที่ยังผิด หรือขัดต่อหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระเสาร์คำ ธมฺมวโร (ธิหล้า) เรื่อง การวิเคราะห์หลักจริยธรรมของเทวดาที่มีต่อสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า จริยธรรมของเทวดาจะเน้นพัฒนาชีวิต เอื้ออาทรต่อกัน สร้างสันติภาพต่อสังคมและธรรมชาติ จริยธรรมของเทวดามีคุณค่าต่อการศึกษาเรียนรู้ ต่อการเป็นแหล่งจริยธรรม กล่าวคือ การเจริญอนุสติ การเป็นมิตรกับป่า การสะเดาะเคราะห์ การบนบาน ความสุข คุณค่าเหล่านี้เป็นประโยชน์เกื้อกูลอย่างยิ่งแก่พุทธบริษัทผู้ปฏิบัติ เพราะเสริมสร้างกำลังใจ ให้ความหวัง ทำให้ผู้ปฏิบัติตามได้ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท มีสุคติเป็นที่ไปในเบื้องหน้าและพ้นทุกข์ในที่สุด ยิ่งกว่านั้น การเคารพบูชาศาลพระภูมิเจ้าที่ของชาวพุทธไทยเป็นการเน้นย้ำเชิงปัจจยาการให้เกิดความยำเกรงต่อปัจจัยรอบด้านด้วยการพึ่งพาอาศัยกันและกัน (พระเสาร์คำ ธมฺมวโร (ธิหล้า), 2560)

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การดำเนินชีวิตของชาวไทยพุทธในตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในสังคมปัจจุบัน ล้วนมีเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งดี และเลวร้าย รุมเร้าเข้ามาไม่ว่า จะเป็นภัยพิบัติ ทางธรรมชาติ

ซึ่งภัยดังกล่าวนี้ ยังสามารถหาวิธีการแก้ไข และบรรเทาให้เบาบางลงได้ แต่ภัยที่ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของชาวไทยพุทธในตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา คือ ภัยที่เกิดจากความเชื่อ อันงมงาย โดยมีรากฐานมาจากความกลัว ความโลภ ความโกรธ และความหลง ของมวลมนุษยชาติเป็นภัยที่อันตรายที่สุด แก้ไขได้ยากที่สุด แต่หากแก้ได้ ก็จะพบกับความสุขที่ยิ่งใหญ่ที่สุดเช่นกัน ตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่สอนให้ใช้ สติ ปัญญา และเหตุผล แก้ไขปัญหา ในการดำเนินชีวิต เมื่อมีความทุกข์เกิดขึ้น ก็ให้รู้จักกำจัดความทุกข์ ความเดือดร้อน ด้วยการใช้ สติ ปัญญา และเหตุผล พิจารณาให้เห็นต้นเหตุ ของความทุกข์ แล้วแก้ไขที่ต้นเหตุให้ถูกทาง ไม่สอนให้เชื่อถือ แบบงมงาย ไร้เหตุผล ดังนั้น สถาบันที่เกี่ยวข้อง อาทิสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ก็ดี กระทรวงวัฒนธรรมก็ดี กระทรวงศึกษาธิการก็ดี จึงจำเป็นต้องดำเนินการในด้านต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินชีวิตของชาวไทยพุทธในตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยดำเนินการด้านข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (1) ส่งเสริมให้ชาวไทยพุทธในตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ใช้ปัญญามากกว่า ศรัทธา ในการดำเนินชีวิต ในสังคมปัจจุบัน พยายามชี้แนะ ถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาว่า มีหลักแห่งการพึ่งตนเอง ช่วยเหลือตนเอง และทุกอย่าง หากอยากได้ ต้องลงมือปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง ตามทำนองคลองธรรม รู้จักความพอดี แห่งสภาวะความเป็นอยู่ของตน ไม่ควรฝืน หรือดิ้นรน ต้องการในสิ่งที่เกินความจำเป็น (2) รัฐบาลไม่ควรมอมเมาประชาชนด้วยวิธีการต่าง ๆ จนเกินไป เช่น ออกสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นต้น เพราะถือว่า ผิดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างมาก เมื่อประชาชน เกิดความหลงมัวเมา ในเรื่องดังกล่าวแล้ว ก็จะเกิดภาวะหลงตน กล่าวคือ ไม่ยอมลงมือทำการงาน หวังเพียงโชคลาภต่าง ๆ เป็นคนเกียจคร้าน ฉะนั้น หากรัฐบาล มีความปรารถนาดี ต่อความเจริญทางกาย และใจของประชาชนอย่างจริงจังแล้ว แม้ว่า การออกหวยบนดิน หรืออะไรก็ตาม ที่รัฐบาลได้จัดทำขึ้นนั้น ควรอยู่ในขอบเขตที่จำกัด กล่าวคือ รัฐบาลต้องมีนโยบายในเรื่องนี้อย่างจริงจัง เช่น ใครถูกรางวัล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้าไปให้คำปรึกษา แนะนำในการใช้จ่ายทรัพย์สินว่า ควรลงทุนทำกิจการอะไรที่เหมาะสม เป็นต้น (3) เข้าไปดูแล และแนะนำในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา แก่ประชาชนทั่วไปว่า วิธีปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีสวดนพเคราะห์ สวดภาณยักษ์ และพิธีปฏิบัติต่อพระภูมิเจ้าที่ ที่ถูกต้องเป็นอย่างไร และจะได้อะไร ที่มิใช่วัตถุสิ่งของ หลังจากการประกอบพิธีกรรมเหล่านั้นโดยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาที่แท้จริง **สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** การวิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับพระภูมิเจ้าที่ของชาวไทยพุทธใน ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ยังมีเรื่องที่ควรศึกษา วิเคราะห์ และวิจัยในเรื่องต่าง ๆ ของชาวไทยพุทธใน ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อยู่อีกมาก ดังนั้น ผู้วิจัย จึงได้เสนอแนะ หัวข้อ ของการทำวิจัยไว้ดังนี้ 1) การศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “ฤกษ์ยาม” ในทัศนะทางพระพุทธศาสนา 2) การศึกษาวิเคราะห์

เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องพิธีกรรมของชาวไทยพุทธ ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 3) การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่อง “เปรต”ในทัศนะทางพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2538). *ศาสนพิธีสำหรับครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

บุญค้ำ ไชยพรหมวงศา. (2537). ตำนานและประเพณีชาวบ้าน. กรุงเทพฯ: แองแต์นาติอง นาลแปรส์.

บุญมี แท่นแก้ว. (2547). *ประเพณีและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

พฤฒาจารย์วิพุธโยคะ และ พราหมณ์เฒ่ามเหศักดิ์. (2547). *หลักการปลูกบ้านและการตั้งศาล ต่างๆ* .กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ลานอโศก เพรส กรุ๊ป.

พระมหาปรีชา จนฺทธมฺโม (อุดมกัน). (2558). *ศึกษาความเชื่อการบวงสรวงเทวดาของชุมชนโคกหัวภู ตำบลเหล่าต่างคำ อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเสาร์คำ ธมฺมวโร (ธิหล้า). (2560). *การวิเคราะห์หลักจริยธรรมของเทวดาที่มีต่อสังคมไทย.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอาทิตย์ อินฺทภตฺติโก (อินทรภักดี). (2561). *ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับพระภูมิเจ้าที่ของชาวไทยพุทธในตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี